

'Subtiele ruis opent zaken in de geest'

Wilfred Simons

Leiden * Een zachte ruis klinkt in een klein, wit kamertje dat uitzicht biedt op de Hortus botanicus. Af en toe hoort de gespannen luisteraar flarden van de klokken van de stadhuisstoren, en geluiden die klinken als voetstappen, getik, het geluid van ijzer op ijzer, een soort hoest in de verte, gebonk en geklik, schuifgeluiden. De geluiden voor de installatie Distance/Fiction zijn gemaakt door de van oorsprong Argentijnse geluidskunstenaar en componist Gabriel Paiuk (43), die bij de Academy of Creative and Performing Arts, een instituut van de Universiteit Leiden en de Hogeschool der Kunsten Den Haag, promoveert op een onderzoek naar de manier waarop wij luisteren.

Nog tot in de jaren '90 beweerden veel mensen dat zij droomden in zwart-wit. De foto- en filmindustrie, die tijdens een groot deel van de zoste eeuw alleen zwart-witbeelden kon maken, bepaalde ook onze (onbewuste) waarneming.

Met geluid gebeurt hetzelfde, stelt Paiuk. Film en televisiebeelden gaan vrijwel altijd op een voorspelbare, vaste manier gepaard met muziek of geluid. Wij hebben geleerd om die 'geluidsclichés' aan beeld te koppelen. Sommige mensen kunnen bijvoorbeeld niet naar pianoconcerten van Mozart luisteren, zonder daarbij beelden van Charlie Chaplin voor zich te zien. Dat komt doordat in de tijd van de stomme film pianisten tijdens voorstellingen populaire muziekfragmenten speelden - ook van Mozart. Daardoor raakten beeld en geluid verknoopt.

In de installatie Distance/Fiction onderwerpt Paiuk de luisteraars aan geluiden in de verwachting dat zij bij hen iets oproepen. Subtiele veranderingen in geluid, bijvoorbeeld van het geruis van een passerende auto naar het geruis van regen, kunnen grote veranderingen in de waarneming veroorzaken. Welke emoties, associaties, herinneringen en beelden zich uit het onbewuste aandienen, is on-

Luisteren

De geluidsinstallatie Distance/Fiction is tot en met vrijdag 1 februari van 10.00 tot 16.00 uur gratis te beluisteren in een tentoonstellingsruimte in het P.J. Vethgebouw van de Universiteit Leiden. De ingang is aan de zijkant van de Hortus botanicus aan het Rapenburg 73 in Leiden.

voorspelbaar. „Geluiden openen zaken in de geest”, zegt Paiuk. „Je geest moet aan het werk: waar luister ik naar, en wat doet het met me?”

Paiuk rekent zichzelf tot een traditie die begon bij de Franse componist Eric Satie. In 1917 componeerde hij het stuk 'Musique d'ameublement', achtergrondmuziek waarnaar juist niet bewust geluisterd moest worden. Satie wilde daarmee een atmosfeer creëren. Ook Brian Eno staat met zijn 'Music for Airports' (1978) in die traditie. Het is bijna onhoorbare muziek, die de luisteraar eerder lijfelijk ervaart dan hoort en die begripsloos wordt ondergaan. Paiuk wil een stapje verder gaan, want Eno wil nog dat zijn muziek met vliegvelden wordt geassocieerd. Paiuk wil de luisteraar niet leiden. „Je moet zelf bedenken waar je bent.”

Geluidskunst zoals Paiuk maakt, 'is niet voor iedereen', dat weet hij wel. Toch is juist Europa het centrum van deze kunstvorm, die vaak wordt gecombineerd met live gespeelde muziek. Ook Paiuk, die in 2006 de winnaar was van de Gaudamusprijs voor muziekpioniers, doet dit. Voor het Österreichisches Ensemble für Neue Musik componeert hij een gelaagde compositie waarbij van te voren opgenomen muziek op tape een belangrijke rol speelt. „Het is de bedoeling dat de luisteraar zich afvraagt hoe hij of zij luistert - creëren de instrumenten de geluidswereld, of doet het vooraf opgenomen geluid dat?”

Leidsch Dagblad 5-12-2018

Gabriel Paiuk luistert.

FOTO LEIDSCH DAGBLAD